

О ДИСКУСИЈИ О СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ СВОЈИНИ

Чланак проф. Гамса под горњим насловом у *Аналима Правног факултета*, бр. 4 из 1955, повлачи и један мој — надам се последњи — одговор. Кад бих добио више простора у часопису и кад бих сматрао да је то корисно по ову дискусију, читаоце и часопис, имао бих шта одговорити на све Гамсове поставке редом. Овако ћу се задржати само на ономе што свакако захтева одговор. А то су, прво, неке разлике у нашим схватањима дискутованог проблема и, друго, неке замерке у погледу тачности цитирања, тј. уствари метода дискутовања.

Гамс овога пута није пошао линијом принципијелне дискусије основних становишта, тј. појединих концепција о социјалистичкој својини и праву управљања, већ се ограничио на тражење противречности, недоследности и нетачности у туђим па и у мојим схватањима. Међутим, овде је најбитније то да постоје разлике у становиштима, па између осталог и његовим и мојим становиштима, које и даље остају, што није тешко утврдити из читаве наше досадашње дискусије. Овде ћу додирнути укратко само оне разлике које је Гамс у овом свом напису третирао.

Пре свега стоји Гамсово инсистирање на дефиницијама које су „*нужно средство правне технике*“ и замерка мени да не дајем дефиниције. С друге стране стоји моја тврдња да је суштина дискусије била пре свега у третирању карактера и облика правног изражавања социјалистичке својине као битне основе нашег друштвено-економског поретка, па је пре свега требало то расправити у дискусији, док су поједини дискусанти — а међу њима по мом мишљењу у извесној мери и Гамс — посматрали проблем пре свега са становишта правне технике занемарујући притом у крајњој линији (ако не на речи а оно у стварној анализи када је требало и конкретно приказати везу садржине и форме) и сам карактер тих друштвено-економских односа које ова правна техника изражава и мсра да изражава. Додуше, понекад су дефиниције нужне. Затим долази Гамсов покушај да докаже да и код мене, као и код њега, испада да је разлика између права управљања и приватне својине у обиму располагања. Притом Гамс за потврду своје тезе наводи моју реченицу која гласи: „Ако апстрахујемо, међутим, његову друштвену садржину, остаје разлика“ само „у обиму располагања“. Међутим, ја сам уствари врло опширно излагао своје становиште о битним друштвено-економским разликама приватне својине и права управљања као новог права, као новог стања и облика друштвених односа, везаног за карактер социјалистичког друштвено-економског система. То се врло јасно види, поред осталог, и из даљег текста који непосредно следује иза ове моје реченице (у *Нашој стварности*, бр. 4 из 1955, стр. 425), али се види из ње саме и то такорећи

двоструко: прво, што се каже да уствари не можемо и не смемо апстраховати друштвену садржину овога права, и друго, што се ово само ставља у наводнике, чиме се опет потенцирају те разлике једним поступком који је Гамсу као научном раднику без сумње јасан. Затим долази Гамсова тврдња да ја нисам показао у чему су субјекти социјалистичке својине код нас субјекти на нов начин већ да уствари и ја сам схватам субјекте на стари начин. Међутим, ја сам такође опширно образлагао да је код нас реч о својини као стању друштвених односа на нов начин, о присвајању на нов начин, па дакле и о субјектима на нов начин, јер ако је својина (тј. присвајање) нова по друштвеној садржини, онда и носиоци присвајања тј. субјекти морају бити нови и остваривати друштвено присвајање на један историски нов, дакле досада непознати начин, мада у формама које са досадашњим имају више или мање сличности. Притом сам и те субјекте навео одређено и износио своје схватање о присвајању које они врше „на нов начин“ указујући у исто време и на елементе старог у томе присвајању и уопште у проблему субјективитета. Коначно, Гамс сада изводи закључак да и ја као и он уствари заступам тезу „подељене својине“. Међутим, ја сам већи део своје полемике посветио критици концепције о „подељеној својини“, коју сам обележио и даље сматрам као историски неодговарајућу аналогију за наше нове друштвене односе. Моје становиште је било да је наша својина јединствена по друштвеном карактеру иако се она обликује на површини друштва кроз одговарајући економско-друштвени систем, у коме постоје разне економско-друштвене организације које „присвајају“ и у име друштва и у име себе на бази те јединствене и недељиве друштвене својине, но који, и крај тога, нису „поделили“ нити могу поделити ову својину, па макар и са становишта правног система, тј. правног промета. Све ове разлике наших схватања остају и даље те их није нити избрисало нити ублажило задње Гамсово испућање.

Сада нешто о методу дискутовања. Гамс каже: „Постоји још једна појава у Перовићевом напису: он неке цитате произвољно приказује и нетачно их наводи“ (стр. 417). Па да би то доказао Гамс наводи своју реченицу (која гласи: „Порицати из пролазних политичких обзира да је право управљања грађанско право...“) и каже да Перовић „цитирајући ово место из мог чланка изоставља реч „пролазних“ и пише само „порицати из политичких обзира“.

Ово је, међутим, нетачно. У мом чланку у *Нашој стварности*, на стр. 417, трећи ред одозго, стоји читав цитат у коме постоји и ова наводно избачена реч „пролазних“.

Гамс даље каже да ја њему произвољно приписујем да је рекао да је право управљања „дериват државе“, иако он то наводно нигде и никад није рекао нити зна шта би то требало да значи (стр. 417). Место сваког одговора мислим да ће бити довољно да наведем следећи Гамсов текст где он каже: „Најопштији правни претставник друштва је држава, тачније речено ФНР Југославија. Као правни претставник нашег социјалистичког друштва она је најопштији су-

бјект социјалистичке својине код нас. Но само у оној мери у којој као претставник друштва присваја објекте социјалистичке својине. Међутим, поред ње и остали правни претставници ужих и ширих колектива присвајају те објекте, и то почев од деривата државе: република, срезова и уопште комуналних заједница па до привредних организација свих врста. Субјекти социјалистичке својине су дакле држава и друге јавноправне организације изведене из државе као и социјалистичке привредне организације“ (Гамсов реферат за I Конгрес правника, стр. 3—4). Сада је ваљда довољно сваком читаоцу да упореди оно што Гамс сада тврди и ово што сам цитирао из његовог реферата па да види ко је у праву и ко произвољно цитира текстове.

Гамс каже да ја не дајем појам присвајања, а мало даље противно овоме наводи неке од мојих појмова које сам ипак дао и каже да је моја „велика грешка“ што сам у присвајање унео и елемент „природне условљености“. Што се тиче тврдње да нисам дао појам присвајања, мислим да је њу већ одмах демантовао и сам Гамс, иако додуше ја не волим да дајем дефиниције. А што се тиче ове наводне „велике грешке“, мислим да Гамс тиме негира природну условљеност процеса друштвеног присвајања па дакле и деловање природних фактора на карактер и облике друштвених односа на разним степенима развоја друштва што је, бар за мене, научно несумњиво утврђено.

Гамс каже да ја „алудирам“ на одумирање својине. Међутим, ја сам врло опширно побијао схватања о одумирању својине као друштвено-економског односа уопште па и код нас, нашта се овога пута нема потребе понова освртати.

Гамс каже да ја механички схватам Маркса и приписујем му оно што је Стаљин рекао — постојање три облика експлоататорске својине: робовласничке, феудалне и капиталистичке. Међутим у мом стварном тексту (*Анали*, бр. 3 из 1955, стр. 312—13) стоји нешто савим друго из чега Гамс изводи закључак који никако не може да следује, у шта се свако лако може уверити те овде немам потребе да поново репродукујем тај текст.

Гамс ми замера због мог навода о „економским овлашћењима“ субјектата наше социјалистичке својине јер за њега „као правника овај појам не постоји“. Гамс „не разуме“ моју реченицу у којој се каже да је наше социјалистичко предузеће „не само део целине, већ и део *целине*“. Гамс и сада понавља и видно подвлачи своје схватање о томе да се код неких дискутаната са супротним схватањима радило и ради о „на брзину и без научне основаности исконструисаним „теоријама“ којима се оправдавају пролазне пропагандно-политичке поставке“ итд. Иако би нарочито ова задња тврдња Гамсова заслуживала одговарајући одговор, на свему томе и сличном нећу се задржавати јер сматрам да то не би водило ничему у овој дискусији која треба да остане на терену и на висини коју захтева карактер дискусије и њеног даљег корисног развоја и која уз то има интереса за часопис и његове читаоце.